

EMIGRACIÓ I IMMIGRACIÓ A INCA

MÀXIM CAMPILLO ILLAN
SEBASTIÀ SERRA BUSQUETS

A les darreries del segle XIX, degut a la crisi agrícola provocada per la filoxera, l'estructura de la propietat, la problemàtica social i el desitjos de millorar la situació econòmica i social es va donar una emigració molt intensa sobre tot a l'Argentina, Cuba, Puerto Rico i Xile.

A partir de 1880-90, és quan afirmam que es dóna un període inicial d'emigració de masses, malgrat abans ja s'havia donat una important emigració cap a Argèria i cap a Amèrica del Sud.

Les causes d'aquesta emigració mallorquina són, sobretot, per raons socioeconòmiques com: els jornals baixos, el caciquisme i la misèria. També hi ha causes de caràcter psicològic i polític com la insatisfacció, el desig d'aventures i la necessitat de millores socials. Un cas específic d'emigració és el dels que intentaven sortir del Servei Militar obligatori, que afectava, sobretot, les classes populars.

Diferents glossats ens expliquen particularitats de l'emigració.

El glossador Borràs, als anys 80 del segle passat, escrivia i deia entre altres coses:

Sen van de Santa Maria
Consey, Lloseta y Alaro
d'Inca, Campos, Lummajó
y de cualsevol punt sia,
ciudadans y pajesia
á Bonas-Aires parteix;
si es govern no a impedeix
ò á dá remey se descuida,
Mallorca á quedá ben buida
arribará si sequiex.

A l'Argentina es varen prendre un conjunt de mesures legislatives per afavorir la immigració.

Determinats glossats en fan ressò. És el cas del glossat imprimit a 1.889 titulat

«BONAS-AYRES»

lo qu'es el seu govern y relació de sa proteccio
que poren trobá els emigrans que pasan
abaix de sa bandera
de sa Republica Argentina.

Entre altres estrofes destacam el següent paràgraf:

<p>Emigrants no tremole si teniu grust d'anarhí, perque lo qui es aqui jens de consol trobareu, y allá sempre tendreu bon terreno explotado, y si voleu conrarlo dines bastans goñareu, y de lo que avensareu fareu vida de señó, si tot lo qu' apleguereu heu sabeu aprofitá, dintre poch temps vos dará es cent per cent, ja'a voreu, y aqui res ne trendreu.</p>	<p>perque de lo que treureu un altre en disfrutará, y per no dishó mes clá, cuant es llop's entregará de sas mans vos ho pendá cuant manco vos pensareu y voltros ¿com quedareu?.. com es gat de Tulixant que mori miulant, miulant, mirant, y no'a toquereu, si't costa pena es creureu pots segui y tirá endevant qu'es refranch diu: sopegant en que siga en tant en tant de caminá bé aprendeu.</p>
---	---

Palma, juriol 1889.

L'anomenada «PLAGUETA DE CANSONS NOVAS» titulada «Sa Despedida d'un trabajadó que fuig de sa fam y sa Terra que parla» de Bartomeu Pastor, reflecteix la complexitat del tema, i fa èmfasi en les qüestions socials:

Terra.- Sabent sert que heyá de sobres
no veig motiu per fogí;
jo no'n cas de produhí
y per mi no heyá rics ni pobres
lo que respect son ses obres
que tots junts hem de cumplí.

Trebayado.- No tenc fincas per fe blat,ç
ni tenc casa per està;
vaig a jornal per comprá

es pa qu'han adulterat
y de sobra molt a n'es veinat
pero jo no puc menjá.

Aquest procés es donà a Inca d'una manera peculiar, ja que existia un corrent emigratori amb distintes oscil·lacions a la vegada que es donava un desenvolupament industrial i artesanal, sobretot, en el terreny de la sabata.

La crisi filoxera, que va afectar greument les vinyes, i la pèrdua de les colònies espanyoles de Puerto Rico i Cuba a final de segle són dues fites molt importants pel que fa a mercats i a corrents migratòries.

El moment de forta emigració del final del segle XIX es veu reflectit en el baix creixement de la població inquera entre 1875 i 1900, si bé en aquesta mateixa època es modernitzava la indústria del calçat i teixit.

Als grups d'emigrants característics de Cuba i Puerto Rico, encara colònies, hem d'afegir importants grups a l'Argentina, Xile i alguns al Brasil.

A Buenos Aires, Mendoza i Tucuman hi trobam amb freqüència llinatges com Amengual, Marquès, Noguera, Gener, Llompert, Mateu, Pons, Ferrer, Bernat, Catany..., els emigrants procedents d'Inca a la República Argentina l'any 1.918 eren una quarantena de caps de família i l'any 1.929 una cinquantena. Aquestes dades estan extretes de les guies d'emigrants, elaborades meticulosament per en Garcies Moll.

A Xile, l'any 1.918, hi trobam les famílies Alomar, Amengual, Borràs, Figuerola, Coll, Ferrer, Melis, Payeres, Pons, Socies.

Al Brasil, el mateix any 1.918, hi trobam les famílies Mateu i Pomar.

En el període de 1916 a 1920, en un informe que l'Ajuntament d'Inca va enviar a l'Institut Nacional d'Estadística segons el qual el nombre d'obers que varen emigrar durant aquests anys és de 180, el destí dels emigrants és el següent:

França	118
Argentina	27
Suïssa	15
Xile	12
Cuba	5
Alemanya	3

L'informe al qual feim referència diu que la causa de l'emigració és el desig de millorar fortuna i afirma que no hi ha cap obrer en atur forçós a aquesta ciutat. Però les causes les hem de cercar a les males condicions de treball, el difícil accés a la propietat, i no només per una qüestió de feina, ja que el dit informe fa referència a un període (1916-1920) on Inca rep un corrent immigratori com veurem posteriorment. De fet la primera gran guerra facilita l'exportació i fa que existeixi una aturada de l'emigració sobretot a l'Argentina.

A través de diversos articles de la premsa local es demostra la preocupació social per aquest fet. Es fan advertències de possibles enganys. «El Eco de Inca», l'any 1.900, en el seu núm. 24, publica:

«Estas advertencias debidas a una víctima, no deben desaprovecharse para cuantos cifran su porvenir en un viaje les más de les veces precipitado, aconsejamos a todo emigrante que medite antes de abandonar esta tierra, sobre el relato apuntado y evitará aumentar el número de víctimas de una emigración empujada y favorecida por una propaganda criminal y mentirosa»

Un altre article de l'any 1917 de «La Veu d'Inca» en el núm. 114, ens mostra la cara oposada, es tracta d'un inquer, N'Antoni Ferrer Estrany, el qual ha fet fortuna a Xile com a industrial sabater.

«Dever nostre és ja ocupar-nos d'aquest compatriota nostre, que si un dia es separà de nostres, emigrant a terres llunyanes per crear-se una posició, ho va fer duguent-se allà quelcom del nostre caràcter industrial i afanyos que tant nos honra en el món comercial, i amb el qual ha arribat a aixecar en la ciutat Xilena una de les fàbriques nacionals més importants d'aquella capital.»

El mateix any, 1917, en el núm. 107 de «La Veu d'Inca», també s'informa de la difícil situació a l'Argentina, i es proposa que es paralizzi l'emigració a aquest país.

«Com conseqüència d'aquesta difícil situació econòmica, nostre representant a Buenos Aires proposa que es paralicí l'emigració a aquella república, car els qui hi vagin en cerca de treball no trobaran més que misèria i desolació.»

També tenim un altre article publicat l'any 1.918 en el núm. 164 de «La Veu d'Inca» dirigit als possibles emigrants on els intenta convèncer que no se'n vagin. Es tracta de l'associació de Sant Rafel, dedicada a l'ajuda dels emigrants, la qual comença un comunicat que diu el següent:

«No emigres. Si no tienes causa grave para emigrar no emigres.
Se han arrepentido la mayor parte de los que han emigrado, pero ya tarde.»

És ben patent, així, l'interès pel fet de l'emigració, com a conseqüència, sobretot, de la crisi de 1914 a l'Argentina.

A continuació analitzarem el període que va de 1900 a 1955, per etapes, facilitarem així la comprensió de les peculiaritats d'aquest procés al municipi d'Inca.

Al període de 1900 a 1920 Inca experimenta un fort corrent immigratori de població procedent d'altres municipis de l'illa, provocat per un progrés agrícola i industrial que ha de menester una considerable mà d'obra. En aquest moment, l'any 1.900, el 5,2 per cent del total de la població d'Inca té el seu origen a altres municipis de Balears.

Els moviments immigratoris intermunicipals indiquen una primera fase de l'èxode rural, amb la fuga de jornalers atrets per les millors perspectives de la ciutat. El paper d'Inca i de la seva activitat econòmica en són determinats.

A partir de l'anàlisi exhaustiva dels Padrons Municipals podem analitzar un conjunt de característiques de la població inquera.

L'evolució de la **població total de dret** en aquest segle és la següent:

- 1900	7.579	- 1960	13.816
- 1910	8.353	- 1965	15.759
- 1920	9.439	- 1970	16.078
- 1930	10.398	- 1975	17.711
- 1940	12.176	- 1981	20.287
- 1950	12.522	- 1991	22.287

Les característiques dels immigrants intermunicipals d'Inca l'any 1900:

Procedència:

Palma	25%	Costitx	4%
Pollença	10%	Mancor	3%
Selva	10%	Sencelles	3%
Binissalem	5%	Llubí	3%

Professions:

Homes

Jornalers	34%	Picapedrers	7%
P. Liberals	12%	Comerciants	6%
Botiguers	9%	Funcionaris	5%
Sabaters	9%	Propietaris	5%
Agricultors	8%	Dependets	3%

Dones

Criades	62%	Propietàries	10%
Mestres	24%	Botigueres	5%

Nivell d'instrucció:

Analfabetisme: Homes 45% Dones 82%

En quant als immigrants procedents de la Península, representen el 0,6% del total de població d'Inca, l'any 1900 quasi tots de Catalunya i el País Valencià, amb una proporció important de funcionaris.

Característiques dels immigrants de fora de Balears l'any 1900:

Procedència:

Catalunya	21%	Madrid	6%
P. València	13%	Saragossa	6%

Professions:

<i>Homes</i>		<i>Dones</i>	
Funcionaris	53%	Criades	20%
Jornalers	47%		

Nivell d'instrucció:

Analfabetisme: Homes 67% Dones 67%

Al decenni de 1910 a 1920 el corrent immigratori anterior s'accentua, com a conseqüència de l'auge industrial que implica la Primera Guerra Mundial a les fàbriques de calçat.

Entre 1920 i 1930, la crisi que segueix la Gran Guerra, a més de provocar una disminució de la immigració promou una dèbil emigració. Es notaran els efectes de la crisi de 1.929.

Entre 1930 i 1940, etapa dins la qual la indústria sabatera presenta un important desenvolupament relacionat amb la Guerra Civil, es reuneix una important mà d'obra composta, fonamentalment, per immigrants peninsulars i també d'altres municipis de l'illa. L'any 1930 els immigrants comarcals representen el 18% de la població del municipi, mentre que els de fora de Balears són el 2,6%.

Característiques dels immigrants intermunicipals d'Inca l'any 1930:

Procedència:

Selva	13%	Mancor	4%
Palma	12%	Binissalem	4%
Lloseta	6,3%	Sencelles	3%
Pollença	5,4%	Campanet	2,4%
Llubí	5%	Costitx	2,2%

Professions:

Homes

Jornalers	21%	Criats, xofers	4%
Sabaters	19%	Escriptors	4%
Agricultors	8%	Funcionaris	3%
Empleats	6%	Comerciants	3%

Dones

Criades	45%	Teixidores	5%
Sabateres	15%	Brodadores	5%

Jornaleres	12%	Propietàries	3%
Sastresses	5%	Obreres	3%

Nivell d'instrucció:

Analfabetisme: homes 25% Dones 42%.

Característiques dels immigrants de fora de Balears l'any 1930:

Procedència:

Catalunya	31%	Múrcia	5%
P. Valencià	24%	Madrid	5%
Andalusia	7%		

Professions:

<i>Homes</i>		<i>Dones</i>	
Jornalers	26%	Criades	64%
Sabaters	23%	Dependentes	9%
Empleats	20%	Mestres	9%
P. Liberals	21%	Teixidores	9%
Funcionaris	10%	Sastresses	9%

Nivell d'instrucció:

Analfabetisme: Homes 9% Dones 14%

Els efectes de la Guerra Civil de 1936 es detecten en molts d'aspectes. Entre 1940 i 1950, el moviment de la població ve determinat per les variacions a la indústria inquera, on predominen les situacions crítiques. A més, l'emigració és un fet. Hi ha nous destins com Veneçuela; però, també el clàssics com Europa i Amèrica.

El quinquenni de 1950 a 1955 representa per a la ciutat d'Inca una estabilitat industrial que repercuteix en la població, que torna tenir un creixement regular.

Segons les dades que aporta el padró municipal d'habitants de l'any 1955, el nombre d'immigrants d'altres nacionalitats i regions de l'Estat Espanyol ja és considerable, un 11,1 % del total de la població. També constata un canvi de tendència a l'origen de la població immigrada; ocupa el primer lloc Andalusia, seguida del País Valencià i Murcia. A més destaca el fet que molts d'immigrants procedeixen d'una mateixa localitat d'una província determinada, com és el cas d'Aguilar a Còrdova i Monovar a Alacant. Aquest fet reflecteix l'existència d'una comunicació entre els immigrants i el seu lloc d'origen. Igualment hem pogut apreciar que hi ha molts d'immigrants de zones amb tradició sabatera, el cas d'Alacant, els quals a Inca continuen amb la mateixa professió.

Característiques dels immigrants d'altres regions de l'Estat Espanyol l'any 1955:

Procedència:

Andalusia	37,5 %
P. Valencià	15 %
Murcia	9 %
Catalunya	8,3 %
Castella-La Manxa	5,9 %

Professions:

<i>Homes</i>		<i>Dones</i>	
Sabaters	40%	Sabateres	49%
Agricultors	17%	Criades	18%
Funcionaris	6,6%	Jornaleres	15%
Miners	7,1%	Teixidores	9,5%
Curtidors	3%	Agricultors	3%

Nivell d'estudis:

Analfabetisme: Homes 6% Dones 14%

Pel que fa als immigrants intermunicipals, l'any 1955, ja arriben a una xifra molt important: un 22,8%. El fort increment dels immigrants d'altres localitats de l'illa es deu a l'èxode rural, molt pronunciat de 1950 a 1955. La primera onada de jornalers és seguida d'una segona de petits propietaris agrícoles, arrendadors, amb poques perspectives econòmiques.

Característiques dels immigrants intermunicipals l'any 1955:

Procedència:

Selva	12%	Llubí	4%
Palma	9%	Sencelles	4%
Lloseta	5%	Mancor	4%
Moscari	4%	Campanet	3%
Pollença	4%	Caimari	3%
Binissalem	4%	Sineu	3%
		Búger	3%
		Sa Pobla	3%

Professions:

<i>Homes</i>		<i>Dones</i>	
Sabaters	31%	Sabateres	35%
Agricultors	21%	Jornaleres	15%
Funcionaris	10%	Agricultors	19%
Comerciants	8%	Teixidores	10%

Escrivents	9%	Criades	7%
Criats, xofers	6%	Comerç	7%
Empleats	6%	Brodadores	3%
Industrials	3%		

Nivell d'instrucció:

Analfabetisme: Homes 10% Dones 16%

En definitiva, en el període de 1900 a 1955 a Inca, observam dues etapes d'immigració: 1900-1920, 1930-1940 i altres dues etapes d'emigració: 1920-1930, 1940-1950. Aquestes corresponen a situacions àlgides o crítiques de la indústria sabatera local. Per tant, és evident la influència que aquesta indústria ha tingut a la població del municipi.

Creixement absolut i vegetatiu d'Inca de 1900 a 1955:

	<i>Creixement Absolut</i> (habitants/any)	<i>Creixement Vegetatiu</i> (habitants/any)
1900-10	77,4	40
1920-20	108,6	60
1920-30	95,9	100
1930-40	177,8	112
1940-50	34,6	80
1950-55	80	60

A partir del quinquenni 1961-1966 el nombre d'immigrants és molt elevat globalment a les Balears, amb saldos migratoris altament positius, a diferència de dates anteriors, en què els saldos positius només es registraven a Palma i, en alguns períodes, a Inca, com hem comprovat anteriorment.

Els saldos migratoris del municipi d'Inca en valors absoluts, a partir de 1955, segueixen essent positius i en algun moment són considerables, com veurem a continuació:

	<i>Valors absoluts</i>	<i>Tant per mil</i>
1955-60	354	5,30
1960-65	1.167	15,77
1965-70	350	4,23
1970-75	131	1,50
1975-81	2.103	21,87

A partir de 1981 es produeixen canvis substancials però es consolida la forta immigració.

A continuació tractem la situació d'Inca en aquest aspecte, l'any 1991, segons les dades oferides pel padró d'habitants comparades amb les de Balears en conjunt.

El nombre d'immigrants a Inca és d'una magnitud important, com a conseqüència d'onades immigratòries anteriors. Tant és així que els habitants d'Inca nascuts fora de les Balears representen el 22,1 % del total. En quant a la seva procedència, bàsicament, coincideix amb la tendència global de Balears. Predomina Andalusia, seguida de Castella la Manxa, País Valencià, Múrcia,...

Origen dels immigrants d'altres nacionalitats i regions de l'Estat Espanyol l'any 1991:

	Valors <i>Absoluts</i>	Valors <i>Relatius</i>	Valors <i>Població total</i>
Andalusia	1.115	38,7%	8,5%
C. la Manxa	920	18,6%	4,1%
P. Valencià	598	12,0%	2,6%
Múrcia	292	6,0%	1,3%
Aragó	276	5,5%	1,2%
P. Basc	238	4,8%	1,0%
Extremadura	206	4,1%	0,9%
Galícia	198	4,0%	0,8%
Catalunya	104	2,1%	0,5%
C. Lleó	78	1,6%	0,4%

Els immigrants intermunicipals registrats al padró d'habitants de 1991 també representen un grup considerable, arriben al 14,4 del total de la població d'Inca. Es manté la tònica anterior pel que fa als municipis d'origen:

Palma	15,0%
Selva	6,8%
Sencelles	3,6%
Sa Pobla	2,8%
Costitx	1,9%
Lloseta	1,1%

Els nivells d'instrucció segueixen essent baixos. Sobretot, hem de destacar el percentatge de persones sense estudis.

	<i>Homes</i>	<i>Dones</i>
Analfabets	1,7 %	5,7 %
Sense estudis	26,15%	28,2 %

Certificat escolaritat	39,7 %	13,9 %
Graduat escolar	15,3 %	13,9 %
BUP - COU	2 %	1,9 %
FP - 2 Grau	1,1 %	0,8 %
Estudis Universitaris	3,1 %	2,7 %

En darrer lloc, hem d'esmentar els immigrants amb origen fora de l'Estat Espanyol, encara que a la ciutat d'Inca aquest aspecte de la immigració no tengui tanta incidència com a altres municipis de Balears. En xifres absolutes, el nombre d'immigrants estrangers empadronats a Inca és el següent:

Argentina	10
Uruguai	7
Marroc	9
Alemanya	5
França	8
Veneçuela	3

Queden molts d'aspectes sociològics, culturals, històrics i polítics a tractar respecte a la problemàtica de l'emigració i de la immigració.

Un dels reptes és tractar la integració. El debat i els estudis han començat a ser una realitat. Les actuacions i els programes d'integració van més endarrerits.

Des del punt de vista de la investigació tractam amb un conjunt de fonts documentades que en general es troben disperses.

La tasca de recollida d'aquest tipus de font, la duen a terme un conjunt de persones i està en fase avançada en alguns pobles i ciutats i més endarrerida en altres.

L'equip d'investigadors comença un programa d'Història Oral, que inclou entrevistes sistematitzades però amb la flexibilitat necessària que cal tenir amb aquest tipus de font. Oferim a continuació el qüestionari tipus que utilitzam i que va ésser presentant a les «III JORNADES DE HISTÒRIA Y FUENTES ORALES», per part d'Arnau Company Matas, Antònia Ripoll Martínez i Sebastià Serra Busquets.

QÜESTIONARI SOBRE IMMIGRACIÓ

Entrevista:

A) FITXA TÈCNICA

Sexe.

Edat.

Lloc d'Origen.

Any d'Arribada.

Municipi de Residència.

Altres llocs de Mallorca on ha residit.

Professió.

Nivell d'estudis.

B) QÜESTIONARI BÀSIC

1. Per què va triar les Illes Balears per viure?
2. Qui el va incitar a venir?
3. Hi ha al vostre barri altres persones del vostre lloc d'origen?
4. Quan va partir de casa seva es plantejava si era per sempre o per una temporada?
5. Va venir tot sol o amb la família?
6. Tenia feina quan va arribar?
7. De què treballava al seu lloc d'origen?
8. La seva parella, si en té, d'on és?
9. Quants de fills té i on han nascut?
10. Quin tipus d'educació reben els vostres fills?
11. A quina escola van?
12. Amb quina llengua parlen?
13. Es consideren mallorquins?
14. Si pogués se'n tornaria al seu lloc d'origen?
15. Acostuma a visitar els seu poble d'origen? Quan hi sol anar?
16. Es relaciona indistintament amb mallorquins i amb gent de fora?
17. A quins llocs sol assistir habitualment?
18. Quina opinió té dels mallorquins?
19. Coneix la llengua catalana? La utilitza?
20. Quins tres fets històrics coneix de Mallorca?
21. Quins plats de la cuina de Mallorca coneix?
22. Quina és la zona de Mallorca que més bé coneix?

QÜESTIONARI SOBRE EMIGRACIÓ

Dades Biogràfiques

Nom, llinatges i malnom.
Lloc i data de naixement.
Professions.
Estat civil.
Estudis.
El seus pares.
Domicili actual.

Estada a Mallorca abans d'emigrar

On vivíeu.
Professió que realitzàveu.
Condicions laborals.
Condicions econòmiques.
Relació amb la gent del poble.

La Decisió d'emigrar

Quan decidíreu emigrar?
Raons per què vàreu voler emigrar.
Com i per què vàreu triar el lloc on volíeu anar.
Coneixíeu algú que ja hi estàs.
Quin temps hi pensau estar.
Hi havia altres mallorquins.

Tràmits per la partida

Data de partida.
Com contactàreu per poder partir cap allà.
Hi havia altres persones pròximes a vós que també partien cap a Amèrica.
Papers que havíeu de menester per anar a Amèrica. I com els arreglàreu.
Doblers i objectes personals que vos endúieu.

El viatge

Preu del bitllet.
On el vàreu comprar.
El vaixell.

Descripció del trajecte: D'on venia el vaixell. Ports on féreu escala. Relacions amb altra gent dins el vaixell. Contactes i converses sobre l'anada a Amèrica amb altres passatgers. Condicions de vida dins el vaixell: Camarots, tipus de passatgers, menjar (què menjàveu, menjades diàries). Dies de durada del trajecte. Impressions personals del fet de deixar Mallorca (nostàlgia, ganes de tornar enrera).

L'Arribada a Amèrica

Data i lloc d'arribada.

Primeres impressions d'aquella nova terra per a vós.

Què féreu quan arribàreu. Vos esperava algú.

Contactes que hi teníeu.

L'Estada a Amèrica

Llocs on vàreu residir.

Treballs que vàreu fer. Condicions del lloc de treball: propietaris, altres mallorquins que hi treballaven, divisió del treball, la dona al treball (quins tipus de treballs feien), sous, sindicació.

Grau associatiu i entitats associatives del mallorquins.

Solidaritat amb els altres mallorquins.

Relacions i matrimonis amb els nadius o persones que residien allà.

A més del treball, quines altres activitats desenvolupàveu.

Grau d'integració dins la societat.

Quins comportaments i trets culturals xocaren més amb la vostra pròpia tradició cultural.

Semblances i diferències de la societat d'allà amb la mallorquina. Quin era el vostre grau econòmic.

Quina visió teniu d'aquell país.

Descripció del sistema polític d'aquell país.

El tema de la llengua (dificultats per parlar castellà, noves paraules i formes d'expressió adquirides..) Quines relacions manteníeu amb Mallorca i amb la vostra família. Enviàveu doblers o altres coses a Mallorca.

El retorn i el viatge

Motius i causes d'aquest retorn.

Data de la tornada.

Persones que venien amb vós o tornàveu sol. Hi havia altres mallorquins que també tornaven.

Situació econòmica que teníeu a la tornada. Doblers i objectes que dúieu cap a Mallorca.

El vaixell.

Preu del bitllet. Descripció del trajecte. Ports on va fer escala. Relacions amb altra gent dins el vaixell. Converses sobre l'estada a Amèrica amb altres passatgers. Condicions de vida dins el vaixell. Camarots, tipus de passatgers, menjar. Dies de durada del trajecte. Escales. Impressions personals quan deixàveu Amèrica. Pensàveu tornar-hi o anar a un altre lloc.

L'Arribada a Mallorca

Data de l'arribada.

Impressions quan tornàreu veure Mallorca.

Principals canvis que observàreu que havia sofert Mallorca en aquests anys.

Nivell econòmic que teníeu quan tornàveu.

Expectació dels vostres familiars i amics per la vostra arribada.

Feines, negocis i inversions dels doblers estalviats.

Pensàreu en tornar emigrar.

BIBLIOGRAFIA

- BARCELÓ PONS, B.: «L'emigració a les Illes Balears». Lluc núm. 750 Pàgs. 3-6. Palma. 1989.
- BARCELÓ PONS, B.: Evolución reciente y estructura actual de la población en la Islas Baleares. CSIC. Palma. 1970.
- BARCELÓ PONS, B.: El segle XIX a Mallorca. Obra Cultural Balear. Palma. 1964.
- BARCELÓ PONS, B.: Inca y su termino. Iniciación a la Geohistoria del municipio. Palma. Imprenta Politécnica.1958. -PICORNELL BAUZÀ, C./SEGUÍ PONS, J.M.: Geografía humana de las Islas Baleares. Barcelona. Oikos-Tau. 1989.
- SALVÀ TOMÀS, P.A.: La dinámica de la población de las Islas Baleares en el último tercio del siglo XIX (1878-1900). Trabajos de Geografía nº 38. Palma. 1982
- SALVÀ TOMÀS, P.A.: «Moviment natural de la població de les Illes Balears des dels anys 1901 a 1940». En Homenatge a Lluís Soler Sabarís. Separata d'Acta Geològica Hispànica. Vol. 14. Barcelona. 1982.
- SALVÀ TOMÀS, P.A.: «Els efectes de la transacció demogràfica il·lenca sobre el territori: l'emigració a les Illes Balears entre 1878 i 1955». Comunicació presentada al Congrés Internacional d'Estudis Històrics Les Illes Balears i Amèrica. Palma. Gener. 1992. Institut d'Estudis Baleàrics.
- SEGUÍ LLINÀS, M.: «La població a la comarca de Mallorca septentrional o comarca d'Inca al segle XX». Randa nº 22. Barcelona. 1987.
- SERRA BUSQUETS, S.: «L'emigració mallorquina: una perspectiva històrica». A Les Migracions. Ajuntament de Palma. 1989.
- SERRA BUSQUETS, S.: «L'emigració mallorquina a Amèrica Llatina de començaments de segle fins els anys 30». A Quinze anys dels premis d'investigació Ciutat de Palma. Ajuntament de Palma. Palma. 1986.
- SERRA BUSQUETS, S.: «La emigración de las Islas Baleares a América». CEDEAL. Madrid. 1992.
- SERRA BUSQUETS, S.: «L'emigració de les Illes Balears a Amèrica». Ponència presentada al Congrés Internacional d'Estudis Històrics Les Illes Balears i Amèrica. Palma. Gener 1992. Institut d'Estudis Balears.
- SERRA BUSQUETS, S./RIPOLL MARTÍNEZ, A./COMPANY MATAS, A.: «Mallorca: de la emigración a la inmigración». Actes de les III Jornades de Historia y Fuentes Orales. «Memoria y Sociedad en la España Contemporánea». Avila. Fundación Cultural Santa Teresa. 1993.